

SKÅL EN MAASTRICHT ALS EUROPEES CULTUREEL CENTRUM

Het Skål bestuur opteerde als didactisch item bij de jaarvergadering dinsdag 18 februari 2014 voor een brainstormsessie, onder het motto: ***Is de afwijzing van Maastricht als Culturele Hoofdstad van Europa 2018 een voedingsbodem voor een dynamische Euregionale interactie? Wat kan Skål, en vooral de Skållega's, doen om te helpen Limburg als dusdanig te profileren?***

Bert Salden werd bereid gevonden om als journalist deze discussieronde te leiden.

Even ter herinnering: Europa opteert al sedert een aantal jaren voor één of meerdere culturele hoofdsteden per jaar: voor 2018 was het de beurt aan Malta en Nederland om een stad aan te duiden. In oktober 2011 besliste het Maltese parlementaire secretariaat voor toerisme al dat Malta voor Valetta koos.

Uiterlijk november 2013 moest Nederland één stad voordragen aan de Raad van Europese Ministers van Cultuur. Alle kandidaatsteden dienden een zgn. “bidbook” te maken, waarin zij dienden uit te leggen, waarom de keuze op hun stad diende te vallen. De Nederlandse kandidaten waren: Eindhoven (Brabantstad), Maastricht (Euregio Maas-Rijn), Den Haag, Utrecht, Leeuwarden (Friesland). Op 30 november 2012 werd in de halve finale door de jury besloten, dat Maastricht, Eindhoven en Leeuwarden de laatste drie overgebleven kandidaten voor de Nederlandse afvaardiging waren. Na de behandeling van de dossiers en een persoonlijk bezoek van de jury werd op 6 september 2013 bekendgemaakt dat Leeuwarden de Nederlandse afvaardiging wordt als culturele hoofdstad van Europa 2018. Het was een beslissing waarvan Maastricht tot vandaag de dag nog steeds niet goed van is Vandaar dan ook bij Skål International Limburg een moment reflectie!

Gekozen werd voor het “Proces Brainwriting”, een snelle en eenvoudige brainstormtechniek. Het brainstormen gebeurt in een brainstormsessie: een bijeenkomst waarbij de aanwezige personen proberen heel snel alles wat er in hen opkomt naar voren te brengen.

Het proces bestond uit de volgende fasen;

- ❖ **Voorbereiding.** Er wordt een groep, bestaande uit leken en vakspecialisten, samengesteld. De groep bepaalt vooraf aan het brainstormproces het probleem en het procesverloop. De voorzitter bereidt het benodigde procesmateriaal voor.

Bij Skål Limburg werd deze rol vervuld door het bestuur dat als vertrekpunt koos voor de stelling van prof. dr. Luc Soete, die hij verwoordde in zijn blog van 23 december 2013 en die hij onlangs (25 januari 2014) op de jaarvergadering van het ANV (Algemeen-Nederlands Verbond) te Maastricht nog verduidelijkte:

“Het lijkt erop dat de jury, met zijn sterke Nederlandse vertegenwoordiging en traditionele visie rond cultuur in Europa, de uitdaging van multi-culturalisme niet aandurfde en koos voor het zekere: Leeuwarden als Europese erkenning van een minderheidscultuur binnen Nederland en Europa.”
 Soete zegt dat dit illustratief is voor de tijdgeest van 2013 waarbij men vergeet dat de basis van een “economisch Europa” in een “Europese cultuur” ligt die kan zorgen voor een echte integratie. En, hierbij mogen we niet vergeten dat “toerisme” de economische waarde van het erfgoed kan zichtbaar maken!

- ❖ **Divergeerfase: ideeën genereren.** Onder leiding van de voorzitter worden de ideeën verzameld. Hierin zo veel mogelijk verschillende losse ideeën worden geopperd. Elk idee is goed. Alles wordt opgeschreven zonder reeds een oordeel te vellen. De voorzitter zorgt ervoor dat iedereen aan het woord komt en dat er geen kritiek op de geopperde ideeën wordt geleverd. Belangrijk is dat er in de groep een productieve en creatieve ontspannen sfeer heerst. Meestal gebeurt dit met een “[whiteboard](#)” of een “[flipover](#)”.
- ❖ **Convergeerfase:** de losse ideeën worden geclusterd tot samenhangende blokken.

Een eerste reactie vanuit de vergadering was van: “Is Luc Soete een slechte verliezer?” en “Sedert wanneer heeft Luc Soete ook belangstelling voor cultuur ... als er geld mee gemoeid is?”

Vervolgens gaf Bert Salden het bezoek van de internationale jury als voorbeeld aan van een verkeerde aanpak: een jurybezoek van ***** naar één *sterretje:

Aken***:** een stad met een lange geschiedenis. De Romeinen noemden de hete, zwavelhoudende minerale bronnen in deze omgeving Aquis-Granum, naar de Keltische god van de genezing Grannus. Sinds de Romeinse tijd zijn deze hete bronnen gekanaliseerd en veranderd in geneeskrachtige baden, die nog steeds in gebruik zijn. Er is de beroemde Dom dat deel uitmaakte van de palts van Karel de Grote, net zoals het huidige stadhuis e.a. Ook worden hier de relieken bewaard die Karel de Grote in 799 ter inwijding van zijn koninklijke kapel (paltskapel) vanuit Jeruzalem zou hebben laten overbrengen: de windselen van het Kind Jezus, de lendendoek van Jezus Christus, het kleed van de Maagd Maria en het doek waarin het hoofd van Johannes de Doper gewikkeld zou zijn geweest. De Dom van Aken was in 1978 het eerste Duitse monument op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO. De Rijkstad Aken van 1306 tot 1797 een Rijkstad binnen het Heilige Roomse Rijk. ...

↓

Luik*** :** Als grootste toeristische stad van Wallonië bezit Luik een fantastisch architecturaal erfgoed met talloze te ontdekken rijkdommen: kerken, burgerlijke monumenten, internationale musea, ... De Maas die de stad van zuid naar noord doorkruist met de steile, beboste heuvels die haar omringen en haar opvallende reliëf levert veel originele perspectieven op en verleent de stad Luik bijzonder veel charme.

Een sterk aanwezige folklore die de joviale, feestlustige bewoners in ere houden, typische levendige wijken en talrijke restaurants zorgen ervoor dat Luik absoluut een halte moet vormen tijdens elk bezoek aan België. En dan hebben we nog niets gezegd over het intensieve, culturele en artistieke leven, ...

Luik is ook een stad van grote tentoonstellingen. Zo werden in de eerste helft van de 20e eeuw in de stad drie wereldtentoonstellingen georganiseerd: in 1905, 1930 en 1939.

Belangrijk in het kader van uitstraling is ook dat de eerste veldslag van de Eerste Wereldoorlog zich van 5 tot en met 15 augustus 1914 afspeelde in de fortengordel rondom Luik. De stad lag op de Duitse aanvalsroute door België naar Frankrijk. Weinigen verwachtten dat België tegenover de aanzienlijke Duitse militaire overmacht weerstand zou bieden, en om die reden trok het taaie verzet

van de Luikse forten wereldwijde aandacht. De Engelse krant The Times schreef: "België heeft zich onsterfelijke roem verworven door het geloof in de onoverwinnelijkheid van de Duitse legers te verpletteren." De Franse regering onderscheidde de stad Luik met het Grootkruis van het Légion d'honneur. De bijnaam van de stad is niet voor niets *La Cité Ardente* of *De Vurige Stede*.

↓

Hasselt*** : Gelegen aan het Albertkanaal en de Demer, tussen de Kempen en Haspengouw, heeft het als kleine provinciale stad (ca. 75.000 inw.) een enorme dynamische, commerciële en culturele uitstraling, midden in de Euregio. Sinds het begin van de 21e eeuw hebben er in de stad veel stadsvernieuwingsprojecten plaatsgevonden. Voorbeelden zijn de Groene Boulevard, het Kolonel Dusartplein en de TT-wijk (Tweetorenwijk), de urbanisatie rond de kanaalkom, ... De Grenslandhallen werden uitgebreid met de Ethias Arena en Plopsa Indoor Hasselt. Naar verhouding is er een rijk cultureel leven.

Bij een vergelijkend onderzoek door Test-Aankoop bleek (juni 2012) dat Hasselt als tweede gerangschikt staat in vergelijking met twintig andere Belgische steden wat betreft leefkwaliteit, afgelezen uit een aantal parameters zoals veiligheid, woonomgeving, openbare diensten en voorzieningen.

↓

Genk** : Is een van de belangrijkste industriële steden van Vlaanderen. Dit groeide uit het feit dat in het verleden drie steenkoolmijnen actief waren op het grondgebied. Dit verklaart tevens het multiculturele karakter dat o.m. tot uiting komt in diverse culturele en religieuze instellingen: Genk telt vier Turkse moskeeën, drie Marokkaanse moskeeën, een Oekraïens-Orthodoxe kerk, een Oekraïens-Katholieke kerk en een Grieks-Orthodoxe kerk (migrantenkerken) en een rijk gevarieerd cultureel leven... Bovendien zorgde dit mijnverleden voor een fantastisch geheel aan industrieel archeologische relictten die elk op een eigentijdse manier in ere worden gehouden. De voormalige mijnsite van Winterslag werd omgebouwd tot C-mine, een culturele site die onder andere een bioscoop en het cultuurcentrum van Genk zal omvat, samen met nieuwe bedrijven en woningen. Kortom monumenten die elders hun gelijke niet treffen.

De rust en het onaangeroerde landschap van vóór de mijnperiode zorgde ervoor dat rijke burgers uit Brussel en Antwerpen, maar ook kunstenaars, vooral landschapschilders waaronder Willem Roelofs, Edmond Tschaggeny, François Roffiaen, Isidore Verheyden, Joseph Coosemans, Anna Boch, Emile Van Doren, Armand Maclot, Willy Minders, Ludovic Janssen en anderen naar dit hart van de Limburgse Kempen trokken, op zoek naar inspiratie.

↓

Maastricht*: En dan kwam de vraag: wat heeft Maastricht overtreffend wat de jury tot dan toe nog niet zag ...?

Bovendien was het verwonderlijk dat men als speerpunten niet op grootse wijze uitpakte met een versterkte toeristisch-culturele uitstraling met o.m. de grotten, de wijnbouw, de nog aanwezige fortificaties, kapittel van Sint-Servaas, de Maaslandse edelsmeedkunst, Hendrik van Veldeke ... Kortom Maastricht als *Romeinse vesting, middeleeuws religieus centrum, vestingstad en vroege industriestad*.

Zo ook het feit dat Maastricht een prachtig door het Rijk beschermd stadsgezicht heeft en dat het met 1677 rijksmonumenten, qua aantal in Nederland de tweede plaats inneemt, na Amsterdam. Hierbij kwam te weinig tot uiting dat onder de beschermde bouwwerken onder andere de oudste stadspoort van Nederland, de oudste brug van Nederland, twee van de belangrijkste romaanse kerken in Nederland, zeven gotische kerken en kapellen, en een vijftiental kastelen en landhuizen, ... vallen.

Argumenten waar men in de eerste plaats wel mee schermde waren: winkelstad, stad aan de Maas, TEFAF, Preuvenemint, d' Artagnan, Chateau Maastricht, moderne experimentele kunstvormen, de restaurants met Michelinsterren...

Maar uit de vergadering kwam o.m. naar voren:

- Maastrichtenaren vinden Hasselt meer winkelstad dan het centrum van Maastricht ...
- De Maasvallei is minder spectaculair dan in Luik, daar deze door erosie een breed dal heeft uitgeslepen ...
- TEFAF: ondanks dat het een belangrijke economische activiteit is voor het MECC, de Maastrichtse horeca, ... heeft het gebeuren zelf geen voeling met de cultuur van Maastricht....

- Het Preuvenemint is wel een gebeuren dat veel volk trekt en waarbij de formule op punt gezet werd door de Stichting 't Struyskomitee. Maar in hoeverre is het nog hét culinaire hoogtepunt van het jaar in Maastricht? En inmiddels werd de formule elders talloze malen gekopieerd....
- Musketier d' Artagnan die als kapitein in 't leger vaan Lodewijk XIV bij de Tongersepoort van Maastricht op 25 juni 1673) stierf heeft in feite met Maastricht niets te maken.
- Het Frontenpark omvormen tot "park van inspiratie" met ruimte voor kleinschalige openluchtvoorstellingen, heeft met de fronten "an sich" niets te maken...
- De wijnbouw in en rond Maastricht zou met het evenement "Chateau Maastricht" moeten geaccentueerd worden, maar in feite was het een gebeurtenis waar vooral de wijn- en horeca groothandel aan deelnam en dit terwijl op hetzelfde ogenblik (2013) in het naburige Lanaken ... "Winefair Limburg" plaatsvond, een internationale wijnbeurs met meer dan 35 standen met 32 wijnboeren en 500 verschillende wijnen, waaronder het merendeel Limburgse...
- Vele restaurants met Michelinsterren: maar hier kan de vraag gesteld worden in hoeverre een Michelinster een maatstaf is van cultuurbeleving voor de brede lagen van de bevolking: de slogan "Hasselt - Hoofdstad van de Smaak" slaat meer aan...
- Vroeger was er Winterland Maastricht op het Vrijthof maar de administratieve en promotionele diensten van Maastricht maakten het zo dat de initiatiefnemers voor de winter 2008-2009 hun locatie verplaatsten naar Hasselt en dat zelfs de officiële opening van de zesde editie van Winterland op vrijdagavond 15 november 2013 gebeurde met onder anderen de aanwezige oud-burgemeester Gerd Leers (vriend van Winterland) en Jan Hoen (oud-erevoorzitter)
- Maastricht als Romeinse stad: maar waar kan men, buiten de kelder van het Derlon-hotel, nog veel Romeins bekijken Waar zijn bv. de vondsten van het archeologisch onderzoek naar Romeinse Brug en de Romeinse vondsten van in de Maas?
- Waar wordt de Maaslandse kunst in zijn volle aspect naar voren gebracht? Een beetje in het Bonnefantenmuseum, dat in feite meer een depot is van diverse verzamelingen en vanaf 1999 nog uitsluitend kunstmuseum is ...
- Dezelfde vragen zou men kunnen stellen voor Maastricht als middeleeuws religieus centrum, vestingstad en vroege industriestad, enz. ...

❖ **Evalueren.** Deze fase kan zowel door de groep als door vakspecialisten worden gerealiseerd. Naast de evaluatie gaat men in vele gevallen reeds eerste conclusies formuleren.

- Zoals men al bij de presentatie van het project naar de jury vaststelde is de entourage in de Euregio te dominant ten overstaande van wat Maastricht in werkelijkheid te bieden heeft. Maastricht had niets meer toe te voegen...was "ondergesneeuwd". Een afzonderlijke presentatie als stad met al zijn facetten had wellicht meer kans tot slagen gehad...
- Men nam de gelegenheid niet te baat om tot nieuwe initiatieven te komen om bv. Maastricht als Romeinse vesting, middeleeuws religieus centrum, vestingstad, vroege industriestad, in nieuwe globale concepten te presenteren.
- Welke was de rol van ondernemers / verantwoordelijken / trendsetters ... in het geheel? Een Skållega bv. die het beheer heeft over diverse cultureel-archeologische bezienswaardigheden uit de omgeving van Maastricht werd nooit rechtstreeks benaderd, ook aan Skål International Limburg werd als grensoverschrijdende organisatie nooit iets gevraagd. In Zuiderlucht (jg. 7 – 2013 pag. 10-11) staat er zelf vermeld dat Miranda van Kralingen, directeur van Opera Zuid, helemaal niet gekend was in bepaalde met haar instelling gerelateerde projecten uit het "bidboek"! Ook Jacques Collen als voorzitter van het grensoverschrijdend studiegenootschap voor de voedingscultuur werd nooit benaderd en men reageerde zelfs nooit op zijn opmerkingen die hij, betreffende die materie, had in het bidboek – eerste versie. Er was dus een duidelijke "breuk" tss. de "politieke arena" ↔ "ondernemers" → er was dus geen gefundeerd draagvlak ...

Maastricht ↔ Leeuwarden

top

down

↓

↓

down

top

- Zelfs de “top” was verdeeld: normale bevoegde administratie ↔ administratie “europese hoofdstad” (inclusief het bewuste marketingbureau) van “Maastrichts Cultuurpauzen” (cfr. Zuiderlucht jg. 7 – 2013 pag. 8-9) waarbij deze laatste, zeker vanaf begin 2013, een eigen onafhankelijk leven gingen leiden met steeds maar stijgende budgetten (dus ook verloningen)
- De VVV Maastricht speelde niet ten volle haar rol van promotor naar buiten uit en bleef steken in haar rol van “dienstverlening tegen betaling”. Ook de steunactie “JA, ik wil!” was eerder gericht naar de eigen achterban ...
- Maastricht (lees: de verantwoordelijke organisatie) leed aan de ziekte van “zelfvernoegzaamheid”. Men dacht dat de uitstraling van Maastricht van die aard was dat men alle andere deelnemers automatisch overklaste ... Neen dus.
- Spijtig dat men niet inging op het voorstel van Ton Wanders (Head of International & Public Affairs City of Maastricht - Department of City Planning & Economic Affairs City of Maastricht) die gezocht had naar synergieën (gemeenschappelijke raakvlakken) van Maastricht met de andere Europese hoofdstad 2018: Valetta/Malta; enkele voorbeelden:
 - katholiek, de inwoners van Malta kennen een sterke binding met de eigen parochie, net zoals in Maastricht
 - zeekrijt met kalkrotsen en zelf uitgegraven grotten,
 - konijn, bereidingen met konijn ...
 - wijngaarden,
 - forten,
 - twee Europese verdragen: verdrag van Maastricht – verdrag van Malta
 - de binding (verering) voor de H. Paulus
 - Beide locaties hebben een verleden met de tempeliers. Met betrekking tot Maastricht vermeldt Van der Aa in zijn Aardrijkskundig Woordenboek uit 1840 (Deel: pg. 62 en 63.) het volgende: Volgens zeer oude aantekeningen zouden de Tempeliers, in de twaalfde eeuw ook te Maastricht een kloostergebouw bezeten hebben, zoo uitgebreid, dat het voor een gedeelte de Nieuwstraat, de Muntstraat en de Grootestraat besloeg; in de Grootestraat zijn werkelijk nog zeer oude overblijfselen van zwaar muurwerk aanwezig; terwijl in de Nieuwstraat, nu veertig jaren geleden, een oude kapel werd afgebroken, in welker vensters Tempelridders waren afgebeeld. Ook meent men, dat de, nabij Maastricht gelegen, pachthoeven Jeruzalem, Bethlehem en Nazareth, eigendommen van de orde zijn geweest ... En, wie kent de Maastrichtse carnavalsvereniging De Tempeleers niet?
 - De Maltezer (of Maltees Leeuwkje) is ook in Maastricht een zeer gewaardeerde gezelschapshond
 - Maltezer was één van de top - biersoorten van de Maastrichtse stadsbrouwerij De Ridder, dewelke in 1982 gekocht werd door Heineken en waar men tot 2003 brouwde.
 - ...?
- Ook het Euregionaal feest dat op zondag 2 juni 2013 werd gehouden en dat het voetbalveld van de Nederlandse club MVV in een festivalweide voor kunstenaars diende te veranderen was voor velen het toonbeeld van het feit dat de “cultuurpauzen” niet in staat waren van iets groots te organiseren. Vooral aan Belgische kant hoorden men wrevelige opmerkingen als (cfr. Belang van Limburg 4-6-2013): minachting, geldkloppers (geld verdienen op de kop van de vrijwillige medewerkers...), niet alle voorziene optredens konden doorgaan, alle beloofde podia waren er niet, ... Met dit laatste grote evenement van de Stichting Maastricht Culturele Hoofdstad pleegde de organisatie met dit evenement in feite Harakiri ...

- ❖ **Prioritering:** *Na de bijeenkomst worden de ideeën door de werkgroep systematisch geëvalueerd en bepaald welke ideeclusters de beste zijn om als eerste op te pakken.*

Ten aanzien van onze brainstorm, noteerden we volgend:

- Het door de actie opgebouwd netwerk, is wel positief maar men dient nu deze verder te activeren door (culturele en toeristische) netwerken uit te bouwen die in de eerste plaats gericht zijn naar seizoensverlenging, wetende dat het zwaartepunt van cultuur in de winter ligt en deze van toerisme in de zomer. Geciteerde voorbeelden:
 - grensoverschrijdende Kerststallenroute;
 - nog meer de samenwerking rond de Maas en Maasprojecten uitwerken;
 - de veerpontverbindingen meer structureel inschakelen in het wandel- en fietsnetwerk;
 - het instellen van een vast structureel overlegorgaan met een maandelijks overleg;
 - de verdere uitbouw van grensoverschrijdende netwerken met thematische aandachtspunten van cultuurtoerisme [versterkte steden, Romeins verbindingsnetwerk, industrieel erfgoed, het Maaslands kunsterfgoed, het artistiek grensoverschrijdend netwerk van vroeger (dit van voor en na W.O. II met Robert Franquinet, Pierre Cox, e.a.) en nu, Zevenjaarlijkse Feesten in de regio Maas – Rijn, de heiligen uit de regio Maas – Rijn, het buksschieten, ...] verder uitwerken in toeristische pakketten;
 - De dreigende tegenstelling VVV Maastricht ↔ VVV Heuvelland (cfr de *Sjengen* ↔ de *boeren*) moet vermeden worden: Maastricht heeft het Heuvelland nodig en v.v.
 - Er moeten middelen vrijgemaakt worden zodat provinciale organisaties met elkaar (jaarlijks bv.) kunnen overleggen; bv. deze van provinciaal cultuuradvies, toneel, ...
 - Het geïnventariseerd netwerk van grensoverschrijdende organisaties (met contactgegevens) dient gepubliceerd te worden op de website van zowel de Belgisch- als van de Nederlands Limburgse provincie
 - Dringend werk maken dat TVL (België) en TVL (Nederland) en/of L-1 op de wederzijdse kabel komt – een occasioneel artikel of TV programma is wel leuk, maar niet effectief bij een duurzame promotie.
- ❖ **Conclusie:** was er geen “plan B”, dan dient men het kind nu ook niet met het badwater weg te werpen, daarvoor is de grensoverschrijdende cultureel toeristische materie te duurzaam in de Euregio. Skål International Limburg, mede haar goede contacten met Skål International Aachen en Skål International de Liège, kan hierbij een vooraanstaande netwerkrol vervullen.

Drs. Jacques Collen

PS: Brainstorm “Skål en Maastricht als Europees Cultureel Centrum” mag geheel of gedeeltelijk verspreid worden, mits bronvermelding.